

Globalisering als terugval in de natuurtoestand?

Het nieuwe onbehagen in de cultuur

Lieven De Cauter

Het oude onbehagen was (relatief) eenvoudig. Omdat de cultuur onze natuurlijke impulsen onderdrukt voelen we een weerstand tegen die cultuur. Dit onbehagen is oeroud, eeuwig en transhistorisch maar in de moderniteit wordt het al maar scherper aanvoeld omdat de beschavingsdruk door het civilisatieproces (de verburgerlijking) groter wordt. Maar ook dit moderne onbehagen is intussen oud geworden.

Het nieuwe, postmoderne of posthistorische onbehagen in de cultuur is een constellatie. In deze lezing doen we een poging om de nieuwe vormen van onbehagen in kaart te brengen en te kijken of er een samenhang in te vinden is. We zien 5 clusters: 1) van beschavingsdruk naar versnellingsstress (met daarbij beeldschermverslaving, afstotingsverschijnselen, zelfexploitatie); 2) globalisering als nieuwe vervreemding (alterisering, regressies naar identiteitspolitiek) en 3) als nieuw analfabetisme; 4) Vooruitgangsongeloof tegenover de permanente catastrofe; 5) angst voor terugval in natuurtoestanden (getekend door fascinatie voor het reële, reductie tot naakt leven, verlies van privacy, voorgevoel van latente burgeroorlog, en ecologische ongerustheid). Een hele reeks aan zeer verscheiden fenomenen, zo lijkt het. Maar, hoewel het misschien voorbarig is om al deze nieuwe vormen van onbehagen samen te brengen, diep in het hart van die constellatie doet zich een omkering voor, en daarom kunnen we spreken van een *nieuw* onbehagen in de cultuur.

Het oude onbehagen was een onbewuste opstandigheid of een opstand van het onbewuste (aangedreven door het lustprincipe) tegenover de cultuur (de disciplinerende door het realiteitsprincipe), het nieuwe onbehagen is een (al dan niet voor)bewuste, zij het vaak verdrongen angst voor het hallucinante van het reële, de chaos die op ons afkomt. Of, misschien duidelijker: het oude onbehagen was een opstandigheid van de natuur (van de natuur in de mens) tegen de cultuur. Het nieuwe, postmoderne of zelfs posthistorische onbehagen is een ongerustheid voor de opstandigheid van de natuur (het ecosysteem maar ook voor de natuurtoestand, de anarchie, met als extreem de burgeroorlog), een *culturele* onwennigheid tegenover technologie, maar vooral ook een angst voor identiteitsverlies, alterisering, een vaag voorgevoel van terugval in natuurtoestanden, chaos en anarchie.